

Hacsavecz Éva: Értéktárás és közösségfejlesztés Bélapátfalván

Bevezetés

Tanulmányunk első részében a közösség és a közösségfejlesztéshez tartozó definíciók értelmezésére a közművelődéshez kapcsolódó szakirodalomban megjelenő szakmai véleményeket hasonlítjuk össze. A települési értéktárak működésének bemutatásához a hatályos jogszabályokban lévő előírásokat kapcsoljuk össze.

Bélapátfalva város helyzetelemzését a Központi Statisztikai Hivatal adatai és a települési monográfiák alapján végeztük el, végül a kutatási eredményeinket foglaltuk össze. Kutatásunk a bélapátfalvai lakosok válaszait vizsgálja arra vonatkozóan, hogy mi az, ami számukra értéket képvisel a településen, és ezekre építkezve hogyan valósulhat meg a közösségfejlesztés Bélapátfalván.

A közösség és a közösségfejlesztés fogalmi értelmezései

A közösségfejlesztő folyamatok bármely formájának elindításához feltétlenül szükséges, hogy a közösség és a közösségfejlesztés fogalmai meghatározásra kerüljenek, ugyanis a közösséget a különböző tudományágak eltérő módon értelmezik.

Ferdinand Tönnies a *Közösség és társadalom* című művében szociológiai szempontok alapján elkülöníti egymástól a közösséget és a társadalmat. Szerinte a kölcsönös igenlés egységet, kapcsolatot hoz létre. „A kapcsolatot vagy valóságos és szerves életnek tartjuk – ez a közösség (*Gemeinschaft*) lényege –, vagy ideális és mechanikus képződménynek – ez a társadalom (*Gesellschaft*) fogalma.” (Tönnies: 2004:9). Közösség elméletében a kapcsolatokat a kialakulásuk módjának megkülönböztetésével magyarázza, így került meghatározásra a vér közössége, a szellem közössége és a hely közössége. Ezeket a rokonság, a szomszédság és a barátság intézményeivel azonosítja. A társadalom elméletében azon kapcsolatokat vizsgálja, amelyekben az

egyének lényegi kölcsönhatásban nem állnak egymással (Tönnies: 2004). A Varga-Vercseg (1998) szerzőpáros Tönnies elméletére alapozva, a közösséget, mint szükséges jót határozza meg az egyén életében. A közösség kifejezés értelmezését tág megközelítésből indítják, amely kifejezhet: embercsoportot, minőséget, szándékot, képességet. Azonban különbséget tesznek a közösség és a csoport között. Juhász Erika (2016) a közösség fogalmának értelmezésénél megkülönböztet közvetlen és eszmei közösséget. A közvetlen közösség tagjait személyes kapcsolatok kötik össze és lokálisan egymáshoz közel helyezkednek el. Az eszmei közösség tagjait a közös érdek és cél köti össze, amely nem feltétlenül jelenti azt, hogy személyes kontaktus is létrejön a tagok között. Balázs Károly (2017) véleménye alapján a közösség létrejöttéhez és annak fennmaradásához három alapfeltételnek kell teljesülnie, miszerint a hangsúly a tagok közötti rendszeres kommunikáción, az értékközpontúságon, illetve a tagok létszámán van. E három tartalmi elem közül a legszámottevőbb az értékközpontúság. A közösség fogalma tehát a következő: A csoport és a közösség kifejezések nem egymás szinonímái, bár működésüket tekintve hasonlóak. A közösség a társadalom elengedhetetlen egysége, mindkettő fejlődéséhez a kettő közötti kölcsönhatásra van szükség. A közösséget a tagok tudatos döntés alapján választják. A közösséget a közös normák, a közös célok tartják össze, fejlődése érdekében elengedhetetlenül fontos, hogy tagjaiban kialakuljon a „mi tudat.”

Juhász Erika (2016) Hankiss Elemért idézi, amikor a magyar társadalom betegségének nevezi a közösségek hiányát, amelyeknek nélkülözhetetlenségére az alábbi magyarázatokat adja: A közösségek tagjaik számára biztonságérzetet, új célokat, adnak, továbbá fejlődést biztosítanak mind tagjaik, mind a társadalom számára, illetve segítik a társadalmi demokrácia fejlődését, valamint lényeges funkciót töltenek be az aktív társadalmi kontroll létrejöttében. Kleisz Teréz és Dóri Éva (2018:15) szerzőpárosa szerint a közösségek fejlesztése azt a célt szolgálja, hogy a közösség tagjai a közösség támogatása révén túllendüljenek problémáikon, ezáltal életminőségük javuljon, illetve a közösség külső- és belső együttműködései is magasabb szintre lépjenek. A közösségfejlesztést „*tudatos szakmai beavatkozásként, professzionális fejlesztő- támogató tevékenységként*” aposztrofálják.

Arapovics Mária és Vercseg Ilona (2017:7) közösségfejlesztők szerint „*a közösség alapvető emberi létfeltétel.*” Warren, amerikai szociológust idézik, aki szerint öt jól elkülöníthető funkciója van a közösségnek, amelyek egytől - egyig hatni képesek tagjaikra. Az első funkció a szocializáció. Funkcióját azon módon éri el, hogy tagjainak különböző normákat állít. Amennyiben az a megélhetést is nyújtani képes a tagok számára, akkor a közösségben megjelenik a gazdasági boldogulás funkció. Társadalmi részvétel funkció során az egyén lehetőséget kap arra, hogy tegyen a közösségért, annak fejlődéséért és saját érvényesüléséért. A társadalmi kontroll funkció a közösség tagjai számára a közösségi normák betartására támpontokat ad, azok be nem tartása esetleges szankciót vonhat maga után a tagokra nézve. A kölcsönös támogatás - az együttműködés funkció lehetővé teszi a tagok számára, hogy a nehéz feladatokat, vagy a nagy kihívásokat „*az egységben az erő*” elvén keresztül teljesítse (Arapovics-Vercsegh: 2017). Megállapítható, hogy társadalmunknak, a társadalom tagjainak szüksége van a közösségekre. Az egyének fejlődésében kiemelkedő szerepe van annak, ha az illető egy közösség tagja. A közösség funkcióit számba véve, az jelentős befolyással bír a személy pozitív jellem- és személyiségfejlődésére.

A Varga-Vercseg (1998) szerzőpáros megfogalmazása szerint a közösségfejlesztés célja, a helyi lakosok aktivizálásával, közösen felmérni a közösség szükségleteit és elkötelezni a közösség tagjait a feltárt problémák megoldására, továbbá a közösséget a település egyéb résztvevőivel való

együttműködésre ösztönözi. A közösségfejlesztést (community development) és a közösségszervezés (community organisation) kifejezéseket egymás szinonimájaként értelmezik, melyben elsődleges szerepet tulajdonítanak a helyben élők építő jellegű folyamatokba való bevonásának. Beke Pál (2019) a közösségfejlesztést a képességfejlesztéssel azonosítja. Képességfejlesztés, ami az egyének fejlődését jelenti annak érdekében, hogy azok az éppen aktuális problémájukon túl tudjanak lendülni. Amennyiben ehhez a folyamathoz partnereket is találnak, akiknek hasonlóak a problémáik, velük együttműködve, megvalósul a közösségfejlesztés. A közösségfejlesztők feladta az ehhez szükséges feltételek megteremtése és a közösség támogatása mindaddig, amíg azok önállókká és autonómmá nem válnak. Balázs Károly (2017:203) szerint a közösségfejlesztés egyenlő a tervszerű közösségi beavatkozással. Különbséget tesz a közösségfejlesztés (community development) és a közösségszervezés (community organization) között. Közösségfejlesztés alatt egy kisebb területi egység gazdasági, társadalmi fejlesztését érti, amíg a közösségszervezésre az alábbi magyarázatot adja: *„szomszédságok, települések, térségek közösségi kezdeményező és cselekvőképességének fejlesztése.”*

Ezen fogalmi értelmezések alapján megállapítható, hogy a közösségfejlesztés olyan folyamat, amely szakember bevonásával egy település rész vagy az egész település lakosságát segíti a helyi közösségbe integrálni. Hozzájárul az egyének kompetenciafejlesztéséhez, identitástudatuk növeléséhez, ezáltal a közösség erősítéséhez, önállóvá válásához. A közösségfejlesztés lokális közösségekben lezajló folyamat.

Az értékfeltárás

A közösségi alapú értékfeltárás célja a lakosok aktivizálása a helyi értékek meghatározására, dokumentálására, nyilvánossá tételére, annak érdekében, hogy a későbbiek folyamán társadalmi- és gazdasági fejlesztési folyamatok elindulhassanak a településen. Ehhez feltétlenül szükséges, hogy a rendszerezett értékek helyben hasznosuljanak azáltal, hogy a lakosság értékrendje homogenizálódjon a település értékeit illetően. További eredményeként a résztvevők identitástudata növekszik, javulnak vagy megújulnak a településen belüli együttműködések. A helyi értékek feltárása, összegyűjtése nem végcél, csupán egy eszköz arra vonatkozóan, hogy a helyben lezajló folyamatok elindulhassanak, megvalósulhassanak (Arapovics-Vercseg: 2017).

Az értékfeltárás jogi háttérét biztosítja a 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról, illetve az ehhez közvetlenül kapcsolódó 324/2020. (VII. 1.) Kormányrendelet a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok szabályozásáról. A 2012. évi XXX. törvény, más nevén a Hungarikum törvény preambulumban meghatározták a törvényalkotók, hogy *„a magyar nemzeti értékek, köztük a hungarikumok megőrizendő és egyedülálló értékek”*, azokat óvni, fejleszteni és értéktárba összegyűjteni szükséges.

Az értéktárak különböző területi lefedettségűek. A települési, tájegységi, megyei értéktárakat az önkormányzatok, vagy azok által megbízott szervezetek hozhatják létre, szabad elhatározás alapján. A mozgalom legkisebb egysége a települési értéktár, amelynek hatóköre egy település. A felterjesztett érték települési értéktárba való bekerüléséről a Települési Értéktár Bizottság dönt, melynek hatásköre kiterjed többek között a településen fellelhető nemzeti értékek azonosítására, illetve azok települési értéktárba való befogadására.

1. táblázat: A települési értéktárra vonatkozó szabályok – saját szerkesztés

Forrás: 2012. évi XXX. tv. és 324/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet

Települési értéktár	
<i>Létrehozója</i>	települési önkormányzat/az általa megbízott települési szervezet
<i>Értesítési kötelezettség a létrehozásról/megbízásról/értékek felvételéről</i>	30 napon belül a Megyei Értéktár Bizottságot
<i>Értéktár bizottság elnevezése</i>	Települési Értéktár Bizottság
<i>Tagok</i>	legalább 3 tagból áll
<i>Feladata</i>	• azonosítja a településen fellelhető nemzeti értékeket • munkájába bevonja az országos és területi közművelődési szakmai szolgáltatást biztosító szervezetet • évente beszámol munkájáról a helyi önkormányzatnak • alaki vagy tartalmi hiányosság esetén hiánypótlásra felszólítja a javaslattevőt • a javaslat benyújtásáról 90 napon belül dönt, arról a javaslattevőt írásban értesíti • a felvételt nyert értéket az önkormányzat honlapján 8 napon belül közzéteszi
<i>A nemzeti érték értéktárba való felvételének módja</i>	bárki írásban kezdeményezheti a Hungarikum Bizottság hivatalos honlapján közzétett nyomtatvány elektronikus vagy postai úton történő benyújtásával

További jogi szabályozást tartalmaz az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, valamint a 20/2018. (VII.9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről. Az 1997. évi CXL. törvény 76. § (3) bekezdésének d) pontja a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása alapszolgáltatás, melynek ellátását a települési önkormányzatok választhatják ellátandó közfeladatukként. A közművelődési alapszolgáltatások részletezését a 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendeletben határozták meg a törvényalkotók, amely szerint a települési önkormányzat közvetve vagy közvetlenül „részt vesz a helyi művelődési szokások gondozásában, gazdagításában, értéktárak kialakításában, gondozásában, a települési értékeket bemutató és népszerűsítő programokat, tevékenységeket, szolgáltatásokat szervez, és támogatja azok megvalósulását.” (20/2018. EMMI rendelet: 8. § (1) b. pont). Ezen jogi szabályozás alapján az értékfeltárás a helyi önkormányzatok kötelező feladatai közé tartozhat, amennyiben a település képviselő-testülete azt nevesíti az önkormányzat közművelődési rendeletében.

Bélapátfalva város helyzetelemzése

A Bükk hegység legnyugatibb nyúlványánál, a Bélkő-hegy lábánál elterülő település, Bélapátfalva, Heves megye hét járásának egyik járásközpontja. A település a XX. század közepéig Borsod megyéhez tartozott. Területén számos bővizű forrás ered, amelyeket a Recska patak továbbít az Eger patakba (Kovács: 1996). A közel 2900 lelket számláló város a megye észak-keleti határán helyezkedik el, 2004 óta viseli a városi rangot. A lakosok nemzetiségi hovatartozásukat illetően a 2011. évi népszámlálás alkalmával 87 %-a magyarnak, 7 %-a romának, 1 %-a egyéb nemzetiségűnek vallotta magát. A vallási adatok a következőképpen alakultak: a válaszadók 53 %-a római katolikus, 5 %-a református vallású, 24 % pedig nem kívánt nyilatkozni vallási identitását illetően. A településen a városi önkormányzaton kívül roma nemzetiségi önkormányzat működik (KSH: 2020). Közigazgatását tekintve közös önkormányzati hivatalt tart fenn Bükkszentmártonnal és Mónosbéllel (KSH: 2018). Bélapátfalva az Eger-Putnok vasútvonal mentén található. Közúton Eger és Bélapátfalva távolsága 22 kilométer, Ózdtól 26 kilométer.

A város nevét sokszor az ott épült, közel nyolcszáz éves Ciszterci Apátságához kapcsolják. A településre vonatkozó első írásos emlék is az apátsághoz köthető, amelyet az 1240-ből származó IX. Gergely pápai bullája tartalmaz. A pápai bullában az Apátság alapítójaként II. Kilit egri püspök van megnevezve, aki a monostort és a templomot ellátó forrásokról nevezte el az apátságot „Abbatia trium fontinum de Beel”-nek, azaz mai fordításban Bélháromkúti Apátságnak (Kalászi: 1970).

Az első ipari tevékenység az egri szeminárium tulajdonában lévő keménycserép gyár működéséhez köthető. Bár a kiváló minőségű, több díjat elnyert keménycserép termékek olcsók voltak, mégsem tudott fennmaradni a gyár (Kovács: 1996).

Bélapátfalva mai ipari látképének kialakulása a Wessely Károly vállalkozó által, 1908-ban megalapított cementgyár építésével kezdődött. A cementgyártáshoz az alapanyagot a Bélkő-hegy szolgáltatta, amelynek mai tájsebekkel tarkított képe a cementgyári robbantások következményeképp jött létre. A gyár végleges felszámolására 2004-ben került sor. A cementgyár fennállásának közel 100 éve alatt nagyban hozzájárult az itt élők életminőségének javulásához. A gyár működtette a település művelődési házát, az óvodát és a sportcentrumot is (Bársony: 2018). A gyár bezárása „mélységes törést” okozott a helyiek életében. Az új helyzet magával vonzotta azt, hogy az emberek egyre kevesebbet jártak közösségbe, bezárkóztak és küzdöttek az elmagányosodással.

A problémára a település vezetése sem találta a megoldást egészen 2016-ig. A város önkormányzata ekkor alapította meg a 100%-ig önkormányzati tulajdonban lévő KukTurDia Bélapátfalvai Kulturális, Turisztikai és Média Nonprofit Kft-t, amelynek működése három szakágazati részre terjed ki. A kulturális részen közművelődési intézményt, művelődési házat működtet, turisztikai vonatkozásban turisztikai célú szolgáltatásokat nyújt, illetve felelős a Bélapátfalvai Ciszterci Apátság turisztikai célú üzemeltetéséért, továbbá a média területén a városi televíziót működteti. A nonprofit gazdasági társaság a hangsúlyt a helyi lakosok közösségére, valamint a helyi kulturális és természeti örökségre építkező fejlesztésre helyezi. Mindehhez azonban elengedhetetlen, hogy a közösségek megerősödjének, újak jöjjenek létre, továbbá a helyi lakosok ismerjék és szeressék a városukat. Ezen célok elérésére kiválóan alkalmazható többek között az értékfeltárás közösségépítő módszere.

Vizsgálati eredmények

A kutatás előzménye a 2019-es évben végbemenő értéktáró munka, amelyet egyetemi hallgatók végeztek a településen a helyi lakosok bevonásával. A hallgatók kutatómunkájuk eredményeképpen a helyi lakosokkal közösen elkészítették a település értéktárát, amely akkor 35 tételt tartalmazott, illetve 13 értéket előterjesztettek a BÉlapátfalva Városi Értéktár Bizottság elé, majd azokat a település lakosságának bemutatották. A lezajlott értéktáró munka során a település véleményformálóinak lekérdezésével 21 kérdőív került kitöltésre, amelynek célja a település értékeiről egy átfogó kép kialakítása volt. Ezek a kitöltött kérdőívek képezik a jelenlegi kutatásunk első körös lekérdezését. A második körös lekérdezés alkalmával először ugyanazt a 21 főt kerestük fel, akiket a hallgatók az első körben, majd innentől kezdve a hólabda módszert alkalmazva kibővítettük a lekérdezést. A második körben a válaszadók száma: 102 fő 14 és 75 éves kor közötti bÉlapátfalvai lakos volt.

Kutatásunk célja annak meghatározása, hogy a 2019. évben elvégzett hallgatói értéktáró munka eredményéhez képest a település lakossága egy év elteltével, milyen fokú ismerettel rendelkezik a település értékeiről. A cél elérésének érdekében az alábbi kutatói kérdések kerültek meghatározásra:

- Mennyire és milyen módon tudatosultak a lakosokban a helyi értékek?
- A helyi értékekre alapozva hogyan és milyen módon lehetséges új közösségeket létrehozni a településen?
- Hogyan, milyen módon indítható el a közösségi értéktáró munka a településen?

A vizsgálat során a kérdőíves lekérdezés módszerét használtuk. A kérdőív összesen 26 kérdésből állt. A kutatói kérdések megválaszolása érdekében a kérdőív kérdéseit 4 témacsoportba osztottuk. Az első témacsoport a demográfiai kérdések csoportja volt, amik a válaszadók nemére, életkorára, illetve legmagasabb iskolai végzettségére kérdeztek rá. A második témacsoport kérdései a lakosság helyi értékek ismereténél felmérésére szolgáltak, amelyek válaszait összehasonlítottuk a hallgatók által 2019-ben lekérdezett válaszokkal. A harmadik kérdéscsoport a lakosság érdeklődési körének és gyűjtőmunkájának felmérésére szolgált. A negyedik bázis pedig a közösségi aktivitásra kérdezett rá.

A kérdőív első része a demográfiai adatokat tartalmazta, amelyek szerint a válaszadók többsége nő. A korcsoportonkénti beosztás a generációs elvek kategóriái szerint történt. Ezen elvek alapján a korcsoportok a következőképpen alakultak:

2. táblázat: A lekérdezettek száma és korcsoportonkénti beosztása a generációs elvek szerint – saját szerkesztés

Generáció megnevezése	Születési idő	Lekérdezett személyek száma
Baby boom generáció	1945 - 1964 között	17 fő
X generáció	1965 - 1979 között	35 fő
Y generáció	1980 - 1994 között	33 fő
Z generáció	1995 - 2010 között	17 fő

A korcsoportonkénti válaszok külön vizsgálata is szükséges lehet a későbbiekben annak érdekében, hogy az adott korcsoportra nézve melyek azok a kiindulási pontok, amelyek alapján közösségépítő folyamatok elindulhatnak a településen.

A második kérdéscsoport a település látnivalóira, épített és természeti örökségére, a gasztronómiai értékekre, a település rendezvényeire, a helyi elismert személyiségekre, hagyományokra és hagyományörzőkre kérdezett rá. A települési rendezvényeknél több olyan program is megnevezésre került, amelyek már évek óta nincsenek a településen. A hagyományok, hagyományörzők ismeretének felmérése nem járt túl nagy eredménnyel, ugyanis a válaszadók közel fele egyáltalán nem ismer a településre vonatkozó hagyományt vagy belpátfalvai hagyományörzőt. Az viszont rendkívül pozitív eredmény, hogy a válaszok alapján a helyi hagyományok megújultak. A kulturális örökség részét képezik az elismert személyek munkásságai, életművei. A legtöbb válaszadó úgy gondolja, hogy Szabó Zoltán akvarellfestményei, illetve Bársony Béla helytörténeti gyűjtése méltán helyet foglalhat a település kulturális örökségei között. A település látnivalóinak ismeretére a kérdőív végén visszacsatoló, ellenőrző, nyitott kérdésekben rákérdeztünk Belpátfalva lehetséges építészeti és természeti örökségére. Mind az építészeti, mind a természeti örökségnél bővebb lista alakult ki, mint a látnivalóknál, azonban az ott legtöbbet említett értékek itt is az első helyeket foglalták el. Legfontosabbak a Ciszterci Apátság, a Gilitka Kápolna és a Gesztenyés Kiállítóház. Természeti örökségként csaknem 100%-os válaszaránnyal rendelkezik a Bél-kő. A belpátfalvai források a látnivalók között nem jelentek meg válaszként, azonban a lekérdezettek többsége úgy gondolta, hogy azok Belpátfalva természeti környezetének, örökségének részei.

A 2019. évi hallgatói felmérés és a saját kutatás ugyanazon irányra vonatkozó eredmények összehasonlítása után az alábbi következtetések vonhatóak le: a település látnivalóit összehasonlítva, a jelenlegi kutatásban egy bővebb lista alakult ki. A 2019-es válaszok 9 tételt, a 2020. évi válaszok 12 tételt listáztak. Az első három helyen ugyanúgy a Belpátfalvai Ciszterci Apátság, a Gyári - tó és a Bélkő - hegy áll, de a cementgyár említése eltűnt a válaszok közül. Helyére a Bábafa, a Bélkő Tanösvény, a Szovjet sírok és a Keménycserép kiállítás került. A településen a legkiemelkedőbb építészeti alkotások a Ciszterci Apátság és a Gilitka Kápolna. A Gesztenyés Kiállítóházat egyre többen gondolták ezen értékek közé tartozónak, a cementgyár említésére pedig már ebben a listában sem került sor. Elmondható, hogy a Gesztenyés Kiállítóház jelentősége növekszik, a cementgyaré pedig csökken. A természeti örökségek megnevezései nagyjából fedik egymást, a karszt-vizet felváltotta a Bélkő Tanösvény. A települési rendezvények közül a búcsúk 2019-ben az első helyet foglalták el, addig jelen kutatásban a 102 főből csupán 2 fő említette ezen eseményeket. A Bélkő Fesztivál ismertsége töretlen, és a 2019-ben még a kevés említést kapott új közösségépítő települési rendezvények, a Zenés Tóparti Est és az Őszköszöntő Pite - Parti felkerültek a listavezetők közé.

A kutatásunkban a harmadik kérdéscsoport a helyi lakosság érdeklődési körének felmérésére szolgált, amelynek kérdései a különböző, szabadidőben végzett hobbitevékenységekre, a gyűjtőmunkára, illetve a szívesen látogatott közművelődési programok témáira kérdeztek rá. A válaszokat összefoglalva a megkérdezett belpátfalvai lakosok érdeklődési köre a sport-, és kézműves tevékenységekre, a sütés - főzés témakörére, illetve az internetes játékokra, valamint a fotók és videók alkotására terjed ki. Gyűjtőmunkában kevesen vesznek részt, azonban közöttük a szalvéta, a horgolt terítők, a könyvek és egyéb régiségek gyűjtése számottevő. Közművelődési programok közül a válaszadók szívesen részt vennének könnyűzenei koncerteken, színházi előadásokon, valamint hobbi kiállításokon. Ezek a programok rendszeresen meg is valósulnak évről - évre a településen. A közművelődési programok témái iránti igényfelmérést szolgáló vegyes típusú kérdésre senki sem választotta az egyéb kategóriát. Így felmerül az a kérdés, hogy a lakosok képesek - e különbséget tenni a közművelődési programok és más egyéb szabadidős tevékenységek között? Ezért azt javasoljuk, hogy a közművelődési programok alkalmával - amennyiben erre lehetőség van - első körben tudatosító beszélgetéseket kezdeményezzen a közművelődési szakember a közművelődési, közgyűjteményi és az előadó-művészeti tevékenységek megkülönböztetése céljából.

A negyedik kérdéscsoport kérdései a közösségi aktivitás felmérésére és a közösségek, civil szervezetek ismereteire szolgáltak. Arra a kérdésre, hogy a válaszadó tagja - e valamely közösségnek, civil szervezetnek, mindösszesen 16 % válaszolt igennel. A helyi közösségek, civil szervezetek ismereteire szolgáló kérdés megfogalmazásánál az volt a célunk, hogy megtudjuk, hogy a lakosok milyen mértékben ismerik a helyi civileket. A civil szervezetek névjegyzékében 13 működő helyi egyesületet találtunk, illetve a művelődési ház 2020. évi szolgáltatási tervéből kiderül, hogy a településen 8 további művelődő közösség működik. Azonban a közösségi aktivitás felmérésére szolgáló válaszokból kiderült, hogy a válaszadók közel 14 % - a semmilyen közösséget nem ismer a településen és a 102 fő összesen 17 közösséget tudott felsorolni. Ez azt jelenti, hogy a közösségeknek még jobban szükséges lenne láttatni magukat, elsősorban azért, hogy tagjaik létszámát növelni tudják, valamint méginkább megerősödjenek. Arra a kérdésre, hogy milyen témájú közösséghez csatlakoznának a legszívesebben, a válaszadók közül 18 fő a túrázók klubját és szintén 18 fő a kézműves alkotócsoportot jelölte meg. Ilyen irányú helyi kezdeményezések még nincsenek a településen. Természetesen a válaszok még nem fejeznek ki csatlakozási szándékot, viszont erre ráépülve a jövőben megalakíthatóak a különböző művelődő közösségek. Legnagyobb problémát még mindig a lakosság nyitottságának hiánya, a közösségi lét meg nem élése okozza, ugyanis az érdeklődési kör alapján választott közösségekre vonatkozóan kitűnik egy magas szám. A „nem szeretek közösségbe járni” válaszok elérik a 30%-ot. Ez azt mutatja, hogy Belpátfalván a közösséghez való csatlakozás iránti igény alacsony, azaz nagy szükség van a közösségfejlesztésre.

Összegzés

A 2019. évben végzett hallgatói felmérés és jelen kutatás ugyanazon irányú kérdéseit összehasonlítva az alábbi konzekvenciák vonhatóak le: a településen élők a település adottságaival csak részben vannak tisztában. A település értékei számukra hétköznapiakká váltak. Ezen „kincsek” felértékelődnek azonban, ha egy közösségi eseményhez csatlakoznak. A cementgyár fontossága halványulni látszik, helyébe a Gesztenyés Kiállítóház és annak tevékenysége lépett. A település régi hagyományai kikerültek a köztudatból, azonban az új, már meghonosodott hagyományokat elfogadják, sajátjukénak érzik a lakosok. Elsődleges feladatként azt javasoljuk,

hogy a BÉlapátfalvai Városi Értéktárba már felvételt nyert értékekből egy bemutató tér kialakítására kerüljön sor, hogy a helyi kincseket a település egész lakossága megismerhesse, ezáltal azokat magáénak érezhesse.

A válaszadók közel 30%-a nem szeret közösségbe járni, így annak érdekében, hogy a jövőben új közösségek alakuljanak, az elsődleges feladat a helyi lakosok aktivizálása, bevonása a település életébe. Javasoljuk a kutatásban résztvevők megszólítását mind a négy generációból.

Generációnként külön-külön fókuszcsoportos interjúk készítését arra vonatkozóan, hogyan s milyen módon lehetséges aktivizálni a generációjuk tagjait. Ezekbe a tevékenységkbe bevonhatóak külsős önkéntes segítők, illetve szakmai gyakorlaton lévő közösségsszervező szakos hallgatók. Az eredmények bemutatására kiválóan alkalmas egy közösségi beszélgetés, ahol a különböző munkacsoportok megalakulnak és a további lépések felelőseinek kijelölése is megtörténik.

Külön fejlesztési irány alapját képezheti a KulTurDia NKft. a lakosság bevonására irányuló tevékenységének hatás vizsgálata, amellyel feltárhatóak a településen már működő, az egyének aktivitását elősegítő módszerek.

Jelen kutatás eredményeire alapozva, amely szerint a válaszadók közül sokan csatlakoznának gasztronómiával foglalkozó közösséghez, javasoljuk, hogy az ő bevonásukkal elinduljon egy közösségépítő folyamat, melynek eredményeképpen a település gasztronómiai értékei feltárára kerülhetnek. A gasztronómiával foglalkozó közösség mintájára életre hívható egy a túrázás köré épített közösség is, aminek tagjai a bÉlapátfalvai természeti értékeket tárhatják fel.

A lekérdezettek válaszai alapján a helyi ismert és elismert emberek személyét, életművét kevesen ismerik a településen. Az ő munkásságukat bemutató, ismertető alkalmak megszervezéséhez a lakosság érdeklődési körére érkező válaszok alapján ismeretterjesztő, interaktív előadásokra lenne szükség. Például Szabó Zoltán festőművész életművéhez kapcsolódóan már a gyermek és ifjúsági korosztályt is megszólító rendezvénysorozat megszervezését javasoljuk, ahol a résztvevők ki is próbálhatják az akvarellfestés technikáját. Ezen résztvevőkből a későbbiek folyamán egy festésszettel vagy egyéb alkotóművészettel foglalkozó szakkör, illetve egy kézműves klub is elindítható. Bársony Béla helytörténész munkásságához kapcsolódóan a település történetét megismertető „Élő könyvtári” délutánok szervezhetőek. Továbbá helytörténeti gyűjteményéből – amely főként a bÉlapátfalvai cementgyártást mutatja be – más egyéb helyi gyűjtő bevonásával időszakos kiállítások megrendezése lehetséges egy-egy helyi közösségépítő rendezvényhez kapcsolódóan.

A bÉlapátfalvai keménycserép motívumkincsét bemutató interaktív rendezvénysorozat megvalósítását is javasoljuk, ahol például lehetőség van klönböző kézműves technikák felhasználásával a bÉlapátfalvai keménycserép motívumait életre kelteni, vagy azokat továbbgondolva mai használati tárgyakon, ruhaneműkön megjeleníteni. Ezen rendezvénysorozat résztvevőió közül kerülhet ki az a mag, amely a kézműves klub vagy a hímző szakkör alapbázisa lehet a későbbiek folyamán.

Annak érdekében, hogy a helyi hagyományok megerősödjenek és nagyobb ismertséget szerezzenek helyi szinten, javasoljuk a hagyományőrző déutának elindítását. Ezeken az alkalmakon a Baby boom és a Z generáció egymás iránti érzékenyítése is megtörténhet oly módon, hogy a helyi hagyományok felelevenítése alatt kölcsönösen tanulnak egymástól a generációk tagjai.

A 2020. márciusa óta tartó pandémiás helyzet még inkább erősítette az emberekben az egyedüllét és a bezárkózás iránti igényt. Illetve, ha meg is maradt a közösségi lét megélésének szándéka a lakosokban, nem biztos, hogy megtalálják a megfelelő csatornákat a kapcsolattartáshoz. Így előfordulhat az, hogy amennyiben megszűnnek a jelenleg érvényben lévő járványügyi korlátozások és az emberek visszatérhetnek a megszokott hétköznapi életükhöz, a már meglévő és működő közösségek elsorvadnak, végső esetben felbomlanak. Javasoljuk, hogy már a Covid-19 járvány ideje alatt is a jelenleg foglalkoztatott közművelődési szakembernek elsődleges feladata legyen, hogy a közösségekkel foglalkozzon, tagjaikkal folyamatosan kapcsolatot tartson, valamint lehetőségeihez mérten megteremtse azokat a csatornákat, amelyeken keresztül a közösségek tagjai egymással interakcióba kerülhetnek. A jelenlegi helyzetben egyetlen mód lehetséges a kapcsolattartásra, ez pedig nem más, mint az online térbe való áttérés. A települési közösség fejlesztésére kiválóan alkalmasak a nonprofit gazdasági társaság által életre hívott online közösségépítő programok, azonban a kisközösségekkel külön-külön is foglalkozni szükséges. Amint a pandémiás helyzet véget ér egy nagyon tudatosan építkező fejlesztési folyamatot kell véghezvinni annak érdekében, hogy a belpátfalvai emberek ismét merjék megélni a közösségi lét örömeit. Mind települési, mind kisközösségi szinten a hybrid (online és személyes kontakttal járó) közösségi alkalmak megtartása javasolt, amelyek fokozatosan vezetnek vissza a lakosokat a közösségi életbe.

A folyamat végeredményeként várhatóan a belpátfalvai lét értéként fog megjelenni a helyi emberek életében.

Felhasznált irodalom:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30818.376702 letöltés ideje: 2020. szeptember 18.
- 20/2018. EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=209324.356513 letöltés ideje: 2020. október 1.
- 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=147471.376754 letöltés ideje: 2020. augusztus 18.
- 324/2020. (VII. 1.) Kormányrendelet a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok szabályozásáról. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=159979.330755 letöltés ideje: 2020. szeptember 18.
- Arapovics, Mária – Vercseg, Ilona (szerk. 2017): Közösségfejlesztés módszertani útmutató. Budapest, Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ – NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. – Országos Széchényi Könyvtár (p. 7)
- Balázs, Károly (2017): Idő és rend a közösségi művelődésben. Lakitelek, Antológia Kiadó (p. 203)
- Bársony, Béla (2018): Volt egyszer egy Cementgyár. Cementgyártás Belpátfalván a gyáralapítástól – gyárbezárásáig (1908 – 2004) Elérhető: <https://belapatfalvaturizmus.hu/belapatfalva/volt-egyszer-egy-cementgyar> letöltés ideje: 2020. március 4.

- Beke, Pál (2019): Méltóságkereső. Önéletrajz és szakmatörténet II. kiadás. Budapest, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
- Juhász, Erika (2016): A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon. Debrecen, Csokonai Kiadó. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/16200/16283/16283.pdf> letöltés ideje: 2020. április 2.
- Kalászi, Pál (1970): Bélapátfalva (Heves megye) története. Doktori disszertáció. (Belső anyag) Fellelhető: Szegedi Tudományegyetem Elérhető: <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/3370/> letöltés ideje: 2020. február 1.
- Kleisz, Teréz – Dóri, Éva (2018): A közösségfejlesztés alapjai a közművelődésben. [Tudástár a közösségi művelődésben. II. kötet.] Budapest, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. (p.15) Elérhető: <https://nmi.hu/wp-content/uploads/2019/02/Tud%C3%A1st%C3%A1r-II.-A-k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gfejleszt%C3%A9s-alapjai-a-k%C3%B6zm%C5%B1vel%C5%91d%C3%A9sben.pdf> letöltés ideje: 2020. február 11.
- Kovács Béla (1996): Bélapátfalva története. Bélapátfalva, Bélapátfalva Nagyközség Önkormányzata
- KSH (2018) Elérhető: https://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2018.pdf letöltés ideje: 2020. március 1.
- KSH (2020) Elérhető: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=33260 letöltés ideje: 2020. március 19.
- Tönnies, Ferdinand (2004): Közösség és társadalom. [Társadalomtudományi Könyvtár Új Folyam.] Budapest, Gondolat Kiadó (p. 9)
- Varga, A. Tamás – Vercseg, Ilona (1998): Közösségfejlesztés. Budapest, Magyar Művelődési Intézet. Elérhető: http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/0/ec68caea967c3c04c125679f005b84b7?OpenDoc letöltés ideje: 2020. január 4